

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:9

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Mr A. Bouman, Rotterdam; Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. van Dijk, Groningen; Drs D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gillhuis-Smitskamp, Mijdrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herksen, Ermelo; Dr B. Holwerda, Kantens; A. Janse, Biggkerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Kelzer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden Zeist; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Job. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijkenaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr H. Mulder, Kloosterburen; Dr A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswerd; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr N. Streefkerk, Wolvega; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr C. Veenhof, Haarlem; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Dr D. K. Wielenga, Bellingwolde; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Calvinistische Verbondsbeschouwing, IV. (Slot). — Uit de Schrift: Transatlantische theologie? (Deut. 30:13 en 14). — Kerkelijk Leven: Prof. Hepps misverstanden inzake de algemeene genade, XI. Hoe Prof. Dr V. Hepp citeert, IV. Despotie en koningschap. Onbroederlijke polemiek. — Even Parkeeren: Waar zijn de negen? — Lit. en Kunst: Een tragedie van het Calvinisme? — Geestelijke Adviezen: Een merkwaardige brief, III. — Uit de Historie: De briefwisseling tusschen Groen en Kuiper, II. — Vakwetenschap en Praktijk: De betekenissen van de Prot. Chr. Centrales en Vakorganisaties van patroons voor het kerkelijk, politiek en maatschappelijk leven in ons vaderland, III. — Persschouw. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Calvinistische Verbondsbeschouwing. IV. (Slot.)

De beschouwing van het verbond der genade, door Calvin voorgedragen, maakt het verbond allermint tot een illusie. De werkelijkheid van het verbond wordt door hem volledig gehandhaafd en dat zoowel voor den geloovige als den ongeloovige in het verbond. Zelfs al spreekt hij van voorwaarden des verbonds, dit doet aan de realiteit van het verbond niets af. Immers, wanneer Calvin van voorwaarden spreekt, bedoelt hij daarmee niet, dat door de vervulling van die voorwaarde, n.l. ons geloof, het verbond tot stand komt. Nadrukkelijk zegt hij, dat het verbond niet tot stand komt door het geloof van het volk. Het verbond is eenzijdig, gaat van God uit en als zodanig gaat het aan ons geloof vooraf. Daarom kan in den eigenlijken zin van het woord niet van voorwaarde gesproken worden. Temeer omdat het geloof, waardoor wij de waarheid van Gods belofte aannemen, een gave Gods is. Alles in het verbond is uit God en door God en tot God. Het geloof is ook niet een rusten in iets wat bij onszelf te vinden is. Het is een uitgaan uit onszelf om dien Christus te zoeken, in Wien alleen de kracht en uitwerking van den doop en het verbond te vinden is.

Toch spreekt Calvin vrijmoedig van voorwaarde en dat om de twee zijden van het verbond te handhaven, en om allen nadruk te leggen op onzen verbondsplicht. Calvin zegt ergens, dat God slechts op menselijke wijze tot ons spreekt en dat Hij van goddelijke zaken geen voorstelling geeft naar hun goddelijke hoogte en grootheid. En dat moeten wij hier ter dege in het oog houden. Het heeft God belijfd de relatie tusschen Hem en ons een verbondsrelatie te noemen. Daarin spreekt Hij menselijk tot ons. En wij mogen nu ook menselijk daarvan spreken. Hoe zullen wij ooit anders?

Nu, een verbondssluiting onder menschen geschiedt ook onder bepaalde voorwaarden. Met de vervulling van die voorwaarden wordt het verbond niet gesloten. Trouw maakt het verbond niet, houdt het slechts in stand, zooals ontrouw het op den duur vernietigt. Het is echter mogelijk, dat het begin van een verbondssluiting al geschiedt met ontrouw van een van beide partijen. De profeet Hosea (cap. 10:4) spreekt van valsche eeden, die men aflegde, reeds bij 'taangaan van een verbond. Men denke voorts ook aan het verbond dat de Gibeonieten met Israël aangingen. Zij begonnen reeds met leugen. En zoo kan men met leugen het genadeverbond beginnen. Dan is men wel onder het verbond geboren, maar heel het leven is een aanhoudende bondsbreuk. Calvin spreekt dan van bondsbrekers, die tenslotte van het verbond vervallen verklaard worden.

Maar daarom legt hij ook zoo sterken nadruk op de roeping tot geloof. Wanneer een verbonds-

beschouwing ons doet spreken van: God belooft ons in het verbond het geloof en zij verzuimt te spreken van: God vermaant en verplicht ons tot geloof, dan kan men zich daarvoor moeilijk op Calvin beroepen. Het verbond maakt den mensch actief. Van belang is wat Calvin hierover zegt in een preek over Deuteronomium 28:1, 2. Hij verklaart daar, dat God in tweeërlei taal tot ons spreekt, n.l. in de taal van een rechter en in die van een vader. Als Rechter maakt Hij ons geheel verslagen en verward, maar als Vader roept Hij ons tot Zich, dat wij toch gelooven zouden. Calvin zegt hier niet, dat Hij ons roept om ons geloof te geven, maar de ontmoeting met God zal ons tot zelfwerkzaamheid prikkelen. „God als Vader zegt: Komt tot Mij, ontvangt Christus als Uw Redder, neemt de toevlucht tot Zijn barmhartigheid, die u aangeboden wordt in Christus Jezus". Voortdurend wordt de mensch hier tot de daad des geloofs opgewekt.

Natuurlijk beteekent dit niet, dat Calvin op de wijze der remonstranten den vrijen wil ten goede leert. Integendeel, hij handhaaft de soevereiniteit Gods in Zijn verkiezing en spreekt nadrukkelijk van Gods almacht in de werking Zijner genade. Maar hij vergeet daarbij nooit naar voren te brengen de verantwoordelijkheid en toerekenbaarheid van den mensch in het verbond. Wij zijn in het verbond niet als een stuk hout, zoo zegt hij. En dit alles gaat gepaard met de volledige erkenning van 'smenschen onvermogen ten goede. Zoo deed hij o.a. in zijn proposities over de sacramenten, waarbij Bullinger aantekeningen maakte, die later door Calvin weer werden beantwoord. Calvin en Bullinger bewijzen daar overvloedig, dat hun verbondsbeschouwing de efficacia gratiae, de onweerstandelijke werking van Gods genade, allermint in het gedrang brengt. „God is geen bedrieger, Hij liegt niet, Hij speelt niet voor onze oogen een valsche spel".

Het is of hij van te voren al de bezwaren hoort, die tegen de z.g. voorwaardelijke verbondsbeschouwing zouden ingebracht worden. Calvin heeft zelfs een preek over Deut. 30:6—10, die haast uitsluitend over deze dingen handelt. Eerst stelt Hij dan de oprechtheid van het aanbod van Gods genade voorop: God meent wat Hij zegt. Hij belooft Zijn volk maar niet uiterlijke weldaden, maar ook innerlijk de besnijdenis des harten. Hierbij bestrijdt hij het semi-Pelagianisme, het optimisme der latere remonstranten, die meenen, dat zij door hun eigen inspanning den zegen des verbonds zich verwerven kunnen. Maar nadat Hij zoo allen nadruk gelegd heeft op het werk Gods, eindigt hij met op de roeping des geloofs te wijzen. „Laat ons er dan op letten, dat de dienaar des woords (bij den doop) Christus verlegenwoordigt en betuigt, dat Jezus Christus Zijn genade zal geven aan een ieder, die gelooft. In dit verband spreekt hij weer van de aanblijding Gods en van wat ons in den naam Gods wordt aangeboden in het verbond.

Zoo zien wij, dat Calvin voor het intellect geen oplossing geeft. Geloof alleenlijk, dat is zijn laatste woord. M.a.w. er is geen andere weg tot zekerheid en zaligheid dan de weg des geloofs. En deze weg wordt zeker niet door het verbond der genade afgesloten of opgeheven.

En daardoor bewaart de Calvinistische verbondsbeschouwing ons voor alle autosuggestie, die ons op grond van het enkele feit, dat wij gedoopt zijn, reeds doet roemen in onze zaligheid. Geen van de reformatoren heeft zoo sterk den nadruk gelegd op de machtige kracht, die de doop en het verbond ons biedt tot vertroosting. Zullen wij de menschen wel gelooven, maar God niet gelooven, zelfs als Hij Zijn Woord onder ons bevestigt met een teeken? Zonder verbond en doop zouden wij

Wel hebben de mannen van het vernis en het pleister zich lang en dapper getooid om, kunstig en behendig, alle spleet en scheur in ons samenleven te bedekken, maar ze hebben er geen eer mee ingeleid, en ten leste had zelfs de minst ernstige van dat behendig knutselen genoeg. Men wil thans die „loofpottatie" niet meer. Ze hebben uit, die wittebroodsdoeken der geestelijke onaandoenlijkheid. We hebben ten leste geleerd, dat die conventionele vorm een grafzerk is en geen schild. Er is ons weer moed in het bloed, weer gloed in het matte oog gevaren. We durven het weer natuurlijk vinden, dat men zijn tegenstander niets-sporend in het harnas rijdt.

Dr A. KUYPER,
Het Modernisme, een Pato Morgana op
Christelijk gebied, pag. 8.

altijd in angst en twijfel zijn of God ons wel lief heeft.

Deze en dergelijke uitspraken komen herhaaldelijk in zijn werken voor. Doch aan den anderen kant houdt Calvin niet op degenen, die van de kerk zijn, op te wekken tot zelfonderzoek. Hij drukt zichzelf dan wel eens heel kras uit en spreekt van de honden en de zwijnen, die zich onder zijn prediking bevinden. En hij vermaant hen zichzelf te onderzoeken aangaande hun wandel, maar ook ontbreekt de vermaning niet, dat zij zich zullen onderzoeken aangaande de echtheid van hun geloof. Want vele hypocrieten zijn er onder de rechtvaardigen vermengd, die veinzen dat zij met Christus waarachtig gemeenschap hebben. Daarom onderzoeken men zichzelf of men een wettige zoon is en of men het echte geloof heeft. Zoo o.a. in een preek over Deuteronomium 23:1—3.

Calvin zegt, dat de hypocriet zichzelf wel niet uit eigen beweging onderzoekt, maar de dienst des Woords heeft o.a. ook de taak, den hypocriet tot zelfonderzoek te brengen, opdat hij in dien weg nog zal komen tot oprecht geloof en bekeering tot God. Het verbond is dus voor Calvin ook altijd vermaning en verplichting tot geloof.

Calvin is daarom wel eens wettisch genoemd; hij is legalistisch en oud-testamentisch, is de veelvuldige klacht van niet-Calvinisten. Ook heeft men de Calvinistische verbondsbeschouwing subjectivistisch genoemd, daar ze de zekerheid des heils ondergraven moel.

Deze bezwaren echter zijn niet moeilijk te weerleggen. In de eerste plaats zal men toch kwalijk staande kunnen houden, dat Calvin leed aan de kwaal van subjectivisme en individualisme. Zelfs het heiliger van vijanden, dat nog om zijn naam heen zweemt, heeft dit wapen tegen Calvin niet opgenomen. Niet ten onrechte noemde men hem den heraut van de majesteit Gods en absoluut monarchist in het rijk Gods. De opwekking tot geloof heeft bij Calvin dan ook niet de bedoeling eenige vastheid bij den mensch zelf te zoeken; zij bedoelt alleen den weg tot zekerheid der zaligheid te wijzen.

Als iemand zegt: hoe weet ik of ik verloren ben of behouden, toont hij daarmee niet te beseffen — zoo zegt Calvin — dat wij dit alleen weten door het geloof. En in een beeld, dat gedurig weerkeert, stelt hij het zoo voor: door de verkiezing Gods staat onze naam in het register, dat God heeft klaar gemaakt van vóór de grondlegging der wereld. Hoe kan ik hier op aarde nu weten of mijn naam in dat register staat? Ik kan niet opklimmen ten hemel om inzage te krijgen van het boek des levens. Neen, maar God geeft mij een afschrift, een copie van dat register. Dat is de betekenis van ons geloof. Zooals een burger van een stad of staat bewijs van burgerschap kan ontvangen en daaraan weet, dat hij in het register van den burgerlijken stand staat ingeschreven, zoo kan ik ook hier beneden bewijs krijgen, dat ik daarboven ingeschreven sta in het register van de stad Gods. Dat bewijs is het geloof in Jezus Christus. Zoo roept Calvin ons altijd weer tot geloof.

Doch hier is geen schijn van wettisch christendom. Juist omdat de eisch van geloof de eisch des verbonds is, is hij vol van den glans des evangelies. Immers de God des verbonds, die het geloof van ons vraagt, wil naar Zijn verbond dit geloof ons ook zeker schenken.

Zoo heeft Calvin het gezien en gezegd. En wij gelooven, dat het nadien nooit beter is gezegd. De leer van het verbond houdt bij Calvin de oorspronkelijke kleur en geur der Schrift. Hij tracht zijn gedachten niet te persen tot een sluitend systeem, dat beheerscht wordt door een bepaalde gedachte. Calvin geeft wat terecht genoemd is: ordening van Schriftgedachten. En wie deze orde en ordening van gedachten volgt, zal de Heilige Schrift leeren verstaan, op een wijze, die nog steeds als Calvinistisch gelde: niet als een „speculatieve leer“, maar als een „hemelsche leer“, die onzen levensgang in alles richt op de eer van God en ons vormt tot geloofsgehoorzaamheid aan het gebod Gods.

W. H. VAN DER VEGT.

UIT DE SCHRIFT

Transatlantische theologie?

Het is ook niet op gene zijde der zee, om te zeggen, wie zal voor ons overvaren aan gene zijde der zee, dat hij het voor ons hale... Want dit woord is zeer nabij u, in uw mond en in uw hart, om dat te doen.

Deut. 30:13 en 14.

Wie zijn oor tot luisteren dwingt bij de spreekplaatsen der dusgenaamde dialectische theologie, hoort soms wonderlijke dingen.

Men zegt daar dit: Tusschen den in alles absoluten God, en den in alles relatieven mensch, ligt een diepe oceaan, wijd en ver.

Daarop kan geen enkel schip varen.

Ge kunt geen stoomer uitzenden, om de rijke vracht der waarheid voor u te gaan halen. En evenmin komt een boot van gene zijde naar hier.

De waarheid is alleen aan den anderen kant der zee. Niet aan deze zijde.

Want zij is van God alleen.

Ze is ook voor geen transport vatbaar.

Ze wordt aan geen steiger verscheept.

Ze blijft, waar God is. En God komt niet over.

En dus, wee den mensch, die meenen zou een bevlagde vloot te kunnen uitzenden, om de goederen van het Koninkrijk der waarheid af te halen aan de oevers der eeuwigheid.

Wie het poogt, ondervindt, dat de Almachtige zulke brooze bouwsels wegstormt naar de diepte van den dood.

Altijd blijft tusschen God en ons decheidende zee.

En zij is onbevaarbaar.

Zij mist ook een haven, waar ge binnen kunt loopen.

Het eenige is dit, dat God uit de verte, over die zee, ons iets toeroept, ons iets zeggen gaat, en, op een afstand van soevereine absoluteitheid, een gesprek tot ons houdt. Niet met ons, maar tot ons.

Doch, als dat afstandsgevoel bij ons weg is, als we niet „op een afstand“ blijven willen, dan is zelfs de mogelijkheid van een ontvangst buitengesloten.

Gij, theologen van „gereformeerde“ professie, zoo wordt ons door de dialectici verweten, gij zijt zoo hoogmoedig te meenen, dat gij de zee der waarheid wel bevangen kunt, de geestelijke goederen kunt transporteren naar uw havens en ze bezitten kunt.

Gij durft immers zeggen: wij hebben de waarheid!

Gij hebt dus transatlantische vaardiensten, vice versa!

Gij beoefent „transatlantische theologie“.

Maar uw pogen is ijdel. Uw zoogenaamde vaste verbindingen maken de scheiding slechts grooter. Dat wist Mozes al.

Hoort maar: Wie zal voor ons overvaren aan gene zijde der zee, dat hij het voor ons hale?

Niemand immers?

Nu dan, houdt op met uw gefantaseer!

Luistert naar God.

Maar tracht niet de kloof te overbruggen, die tusschen u en den Absolute blijft.

...

O ja, dat alles kan zoo vroom worden voorgesteld.

En zoo geloofwaardig worden gemaakt.

Maar het is toch zoo in absoluten strijd met de waarheid.

Want de Openbaring des Heeren in Zijn heilig Woord spreekt geheel andere taal.

Zij laat ons eenerzijds zeker zien, dat de kloof tusschen Schepper en schepsel nooit kan overbrugd worden, omdat God God is en blijft.

Maar anderzijds is er de vleeschwording van Immanuel, de toenadering en inwoning van Gods Geest in de Kerk, en de tegenwoordigheid van den

genadigen God in het hart, omdat Christus in ons leeft en Zijn gebod er plaats vraagt en vindt.

Waar genade is, leven uit God, wedergeboorte, geloof, en de krachten des koninkrijks werken, daar heeft de Heere ons maar niet wat uit de verte toegeroepen, maar Hij is Zelf over de mateloze afgronden tot ons gekomen, door tijd noch eeuwigheid te scheiden.

Christus met ons, en in ons.

Daarop heeft Mozes gedoeld.

Hij predikte geen verborgen gebod.

En geen verre of vreemde wet.

Geen transatlantisch Koninkrijk Gods.

Door een zee van ons gescheiden, voor eeuwig.

Het gebod is niet in den hemel, om te zeggen:

Wie zal voor ons ten hemel varen, dat hij het voor ons hale en ons hetzelfde hooren late, dat wij het doen?

Het is ook niet op gene zijde der zee, om te zeggen: Wie zal voor ons overvaren aan gene zijde der zee, dat hij het voor ons hale, en ons hetzelfde hooren late, dat wij het doen? Want dit woord is zeer nabij u, in uw mond en in uw hart, om dat te doen.

De afstand is overwonnen.

Van den hemel af, en van over de zee.

Niet door ons.

Maar door den Heere, die Zich geopenbaard heeft, en door Zijn Geest leidt in alle waarheid en het woord des geloofs vast maakt.

Dit Woord Gods hebben we.

Geen roep over hetcheidende water.

Maar nabij ons.

Hier is de crisis, waar genade geneest.

De dialectische theoloog staat te luisteren aan de leegte zee der eeuwige scheiding, om een vaag gerucht van God op te vangen uit de verte, dat een oogeblik hem alleen troost.

De gereformeerde christen verbeeldt zich niet een afhaaldienst naar Gods havens te hebben, geen transatlantische theologie. (Wie zal overvaren om te halen?)

Maar hij ziet, in plaats van een leegte, scheidingmakenden oceaan, een verbindende zee van genade, waarop de rijke vloeten van Gods openbaring varen, naar onze havens toe.

Want dit Woord is zeer nabij u, in uw mond en in uw hart, om dat te doen. De transcendente God is óók immanent.

Troost, troost mijn volk, zal ulieder God zeggen.

F. C. M.

KERKELUK LEVEN

Prof. Hepps misverstandens inzake de algemeene genade. (XI.)

Overige bezwaren. (I.)

Tenslotte zullen we nog enkele bezwaren van meer algemeenen aard hier uitspreken.

Daarbij zal een klacht over gebrek aan onderscheiding als één der ergste voorop moeten gaan. Het slot van ons voorgaande artikel kan weer als aanloopje dienen. Want is het nu niet vermoedend, dat die kwestie van de medewerking, niettegenstaande ik ze tot een ambts- en verbondsangelegenheid maakte, telkens maar weer wordt gereduceerd tot de voorzienigheidsleer, en met die van den „concurus“ (de leer, volgens welke God „met den mensch medeloop“, met de tweede oorzaken samen-gaat) wordt vereenzelvigd? Op bl. 67 handelende over dien „concurus“, begint Prof. Hepp een eerste fout, door den indruk te wekken, alsof ik op behoud van dien term zelf sta; feit is, dat ik het woord alleen maar te pas bracht als bewijs, dat de dogmatiek bepaalde termen, zijn ze eenmaal ingeburgerd, niet gemakkelijk kwijt raakt, en dat ik voorts voor het begrip weinig voel; ik heb het b.v. nooit aan catechisanten als vasten term meegegeven. En voorts heeft Prof. Hepp niet gezien het groote verschil, dat ik in rekening breng tusschen oudere theorieën over den „concurus“ en eigen uitspraken over onze „medewerking“ (in het eene geval loopt God met ons, in het tweede werken vooral wij met Hem mee). Daarom haalt hij de dingen door elkaar. We lezen (67), ter waarschuwing blijkbaar, dat „Ch. Hodge zich zelfs verzet tegen de leer van de medewerking“.

Maar dat is onjuist. Hodge verzet (Syst. Theol. I, 604/5) zich tegen een gangbare leer van den concurus; maar hij houdt vast aan de co-operatie, d.w.z. de medewerking. Men moet hem maar eens lezen over de leer der „cratio continuata“ (voortgezette schepping); één van zijn bezwaren tegen dit wanbegrip is, dat men op die manier van geen co-operatie meer zou kunnen spreken¹⁾. Trouwens, waarom bestrijdt hij den concurus? Omdat ze wat hij co-operatie noemt op bl. 579, in gevaar brengt, bl. 604. Ja, die zelfde Hodge bouwt zijn leer inzake de gemeene gratie juist op in nauw verband met de theorie der co-operatie (van God met „tweede oorzaken“), II 665, in de voorzienig-

1) This theory of course denies the existence of second causes. God becomes the sole agent and the sole cause in the universe.... If preservation be a continued production out of nothing, of everything that exists, then every material existence, all properties of matter so called.... is as much the direct product of divine omnipotence as the original creation. There cannot, therefore, be any causation out of God, or any co-operation of any kind any more than when He said.... (Genesis I) (579, cf. 604).

heid²⁾. En dan schrijft Prof. Hepp, „dat Hodge zich verzet tegen de leer der medewerking“!

Den Amerikaanschen professor treft hier hetzelfde lot als den Nederlandschen collega of anderen broeder van Prof. Hepp: laatstgenoemde ziet iemand bezwaar maken tegen een bepaalde opvatting van een theorie, en concludeert dan: de man is tegen de theorie. Hodge is tegen een bepaalde uitwerking van het leerbegrip van den concurus (een bepaalde mede-werkingstheorie). Dan weet Prof. Hepp genoeg: Hodge, zoo verneemt ge, verzet zich „zelfs“ tegen de medewerking. Maar 'tis mis. Hodge vecht vóór de co-operatie, hetgeen zeggen wil: voor de medewerking (Gods met tweede oorzaken). Van een partiele opheffing der „ordening“ van oorzaak en gevolg ziet men bij Hodge geen spoor gelukkig; we vonden helans van zoo iets wel sprake bij Prof. Hepp, verleden week. En evenals wij het deden, wil Hodge van geen synergie (of co-operatie) weten bij schepping of herschepping (wel daarna).

We stappen nu maar van dit punt af. We verwonderen ons over de oppositie van Prof. Hepp en concludeeren, zijn eigen woorden gebruikende, dat (niet Prof. Hepps gevoelen, doch) Prof. Hepp „van de moeilijkheden, waarvoor de Gereformeerde theologie van ouds in deze(n) stond, niets schijnt te gevoelen“ (vgl. 83).

Met het oog op andere copie, die reeds weken lang ligt te wachten, voor ditmaal genoeg.

K. S.

Hoe Prof. Dr V. Hepp citeert. (IV.)

Geval 9. Op bl. 67 citeert Prof. Hepp van mij enkele uitspraken over het onmiskenbare feit, dat de dogmatiek zich herhaaldelijk van termen bedient, die eenmaal ingeburgerd zijn, ook al acht men ze niet gelukkig. Men zou zoo zeggen: een waarschuwing tegen oorspronkelijkheidsziekte dus, en dat uit de pen van K. S. Maar Prof. Hepp ziet „zorg barend“ dingen; het zorg barend ding is dan in dit geval, dat ik (vgl. 68) ergens („Wat is de Hemel?“, 291) me aansluit bij Prof. Greijdanus, die het „inbrengen van de eer en heerlijkheid der volkeren“ laat geschieden NU IN DEZEN TIJD. Deze laatste opvatting nu strijdt met wat Dr Kuiper in zijn „Gemeene Gratie“ daarvan gezegd heeft. En dan concludeert Prof. Hepp: „men zij niet zoo ondeugend om den regel op te stellen, dat wanneer een exegese dit kritisch gevoelen (lees: K. S.) niet in het geveel komt, de dogmatiek tot verschansing dient en wanneer zij dat wel doet, de dogmatiek voor den exegete moet wijken. Maar welke regel dan moet worden gevolgd, kan men niet aan de weet komen“.

Argelooze lezers zullen weer zeggen: willekeur bij K. S. Maar de waarheid spreekt anders. Want Prof. Hepp heeft hier geciteerd van mijn hand: „Ref.“ XVI, 218, c. Daar zeg ik vlak na elkaar twee dingen:

Eerste volzin: „In het dogmatisch spraakgebruik zijn heel wat technische termen opgekomen, en door een eeuwenoud gebruik gekijkt, welke niemand weer uit de dogmatiek kan wegwerken“.

Tweede volzin: „Zouden zulke termen in strijd zijn met den zakelijken inhoud der Schrift, als geheel genomen, dan moest men ze wegwerken“.

De eerste volzin wordt door Prof. Hepp geciteerd. MAAR DE TWEEDE WORDT WEGGELATEN, hoe wel hij er onmiddellijk op volgt.

Conclusie: zulk citeeren is — zeer zacht uitgedrukt — onverantwoordelijk. Want a. men komt hier bij mij wel „aan de weet“, hoe het dan wel moet. Als Prof. Hepp volledig geciteerd had, zou zijn conclusie van „destructief“ niet meer te gebruiken zijn; en nu verklaart Prof. Hepp, dat men het niet aan de weet komt; b. de term van Dr Kuiper: „de eer en de heerlijkheid der volkeren in het nieuwe Jeruzalem inbrengen“ is nog heelemaal niet „door de eeuwen gekijkt“; kan dus nog op tijd worden weggewerkt; en mijn houding is dus volkomen consequent. Ook „progressief“. Maar Prof. Hepp werkt weer tegen, en dat op een manier, die ik niet aarzel, onbroederlijk te noemen. Wat is dat voor een manier van verknippen?

K. S.

Despotie en koningschap³⁾.

Geachte vergadering,

Zooals U bekend gemaakt is, wil ik hier in een toespraak van ongeveer tien minuten een enkel woord zeggen over „despotie en koningschap“. Natuurlijk kan het niet meer zijn dan een enkel los woord. Een beschouwing over de onderscheiden beginselvragen, die met het onderwerp ten nauwste samenhangen, zult ge van mij niet verwachten. Daarvoor zij ge aangewezen op de catechisatie, de Christelijke school, de principiële vorming der jeugdvereniging, en uw eigen vóórroepgaanden arbeid in en vóór die alle.

Despotie, — dat is een heel oud woord. Bij Grieksche schrijvers, reeds van eeuwen vóór het begin onzer jaartelling, komt het voor. Het beteekent zoo ongeveer: de regeering van een alleenheerscher. Let wel: een alleen-heerscher, iemand, die zijn macht met niemand deelt. Het woord despoot heeft daarom dan ook meestal een onaangename klank; men legt er doorgaans de nevengedachte van willekeur, ja, van tyrannie, in. Voor het besef der meeste menschen is een despoot iemand, die zijn eigen wil met de hem ten dienste staande machtsmiddelen doorzet; die de vraag, wat „recht“ is, alleen naar eigen inzicht wil beantwoorden, zóó hij al die vraag ietderdaad stelt; en die naar rechts en naar links velen tot slachtoffer van zijn despotische willekeur laat worden.

2) The Scriptures clearly teach.... that He (God) constantly cooperates with second causes in the production of their effects, II 665 (verhandeling over Common Grace). Overigens late men zich niet door klanken verleiden. In I Cor. 12:11 ziet Hodge gemeene gratie.

3) Toespraak vergadering Oranjerade, 26 Jan. 1938.